

OPERA LUI CIORAN

SCRIERI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Pe culmile disperării

ediția întâi – 1934 / prima ediție postbelică, Humanitas – 1990

Cartea amăgirilor – 1936 / 1991

Schimbarea la față a României

1936 / ediție revăzută de autor – 1990

Lacrimi și sfinți – 1937 / 1991

Amurgul gândurilor – 1940 / 1991

Îndreptar pătimăș (I–70) [Paris, 1940], Humanitas – 1991

Îndreptar pătimăș II (70–140) [Paris, 1941–1944], Humanitas – 2011

Despre Franța [Paris, 1941], Humanitas – 2011

Razne [Paris, 1945–1946], Humanitas – 2011

Carnetul unui afurisit, Humanitas – 2021

SCRIERI ÎN LIMBA FRANCEZĂ

Précis de décomposition *Tratat de descompunere*

Gallimard – 1949 Humanitas – 1992

Syllogismes de l'amertume – 1952 *Silogismeale amărăciunii* – 1992

La Tentation d'exister – 1956 *Ispita de a exista* – 1992

Histoire et utopie – 1960 *Istorie și utopie* – 1992

La Chute dans le temps – 1964 *Căderea în timp* – 1994

Le Mauvais demiurge – 1969 *Demiurgul cel rău* – 1995

De l'inconvénient d'être né – 1973 *Despre neajunsul de a te fi născut* – 1995

Écartèlement – 1979 *Sfârtecare* – 1995

Exercices d'admiration – 1986 *Exerciții de admirație* – 1993

Aveux et anathèmes – 1987 *Mărturisiri și anateme* – 1994

Mon Pays / Țara mea

Humanitas – 1996

Cahiers – 1997 *Caiete* (3 vol.) – 1999–2000

PUBLICISTICĂ, CORESPONDENȚĂ, CONVORBIRI

Singurătate și destin, Humanitas – 1992

Convorbiri, Humanitas – 1993

Scrisori către cei de-acasă, Humanitas – 1995

CIORAN

AMURGUL GÂNDURILOR

I

Poți spune ușor că universul n-are nici un rost. Nimeni nu se va supăra. – Dar afirmă același lucru despre un individ oarecare; el va protesta și va lua chiar măsuri spre a te sancționa.

Așa suntem cu toții: ne scoatem din cauză când e vorba de un principiu general și nu ne e rușine să ne izolăm într-o excepție. Dacă universul n-are nici un rost, scăpat-am careva din blestemul acestei osânde?

Tot secretul vieții se reduce la atât: ea n-are nici un rost; fiecare din noi găsește însă unul.

Singurătatea nu te-nvață că ești singur, ci *singurul*.

Dumnezeu are tot interesul să-și vegheze adevărurile. Uneori, o simplă smucitură din umeri i le dărmă pe toate, căci gândurile i le-au surpat de mult. Dacă un vierme e capabil de neliniște metafizică, și el îi tulbură somnul.

Gândul la Dumnezeu este un obstacol sinuciderii, dar nu *morții*. El nu îmblânzește deloc întunericul de care se va fi speriat Dumnezeu pe vremea când își căuta pulsul prin teroarea nimicului...

Se spune că Diogene s-ar fi ocupat cu falsificarea de bani. – Orice om care nu crede în adevărul absolut are drept să falsifice totul.

Diogene, dacă se naștea după Christos, ar fi fost un sfânt. – Admirația pentru cinici și două mii de ani de creștinism la ce ne poate duce? Un Diogene *duios*...

Platon a numit pe Diogene un Socrate nebun. Greu mai poate fi salvat Socrate...

Dacă ar prinde glas agitația surdă din mine, fiecare gest ar fi o îngenunchere la un zid al plângerii. Port un doliu din naștere – doliul acestei lumi.

Tot ce nu-i uitare ne uzează substanța; remușcarea este la antipodul uitării. De aceea se ridică ea amenințătoare ca un monstru străvechi ce te răpune din privire sau îți umple clipele cu senzații de plumb topit în sânge.

Oamenii simpli simt remușcări în urma unui act oarecare; ei *știu* de ce le au, fiindcă motivele le sunt sub ochi. În zadar le-am vorbi de „accese”, ei n-ar putea înțelege tăria unui chin inutil.

Remușcarea metafizică este o tulburare fără cauză, o neliniște etică pe marginea vieții. N-ai nici o vină pe care s-o regreti, și totuși simți remușcări. Nu-ți aduci aminte de nimic, dar te năpădește un infinit dureros al trecutului. N-ai făcut nici o faptă rea, dar te simți responsabil de răul universului. Senzații de Satană în delir de scrupul. Principiul Răului în mrejele problemelor etice și-n teroarea imediată a soluțiilor.

Cu cât ești mai puțin indiferent în fața răului, cu atât ești mai aproape de remușcarea esențială. Aceasta-i uneori tulbură și echivocă: atunci porți povara *absenței* Binelui.

Violetul e culoarea remușcării. (Ceea ce e straniu în el pleacă din lupta dintre frivolitate și melancolie, cu triumful ultimei.)

Remușcarea este forma *etică* a regretului. (Părerile de rău devin probleme, iar nu tristeți.) Un regret ridicat la rangul de suferință.

Ea nu *rezolvă* nimic, dar *începe* totul. Apariția moralei este identică întâiului freamăt de remușcare.

Un dinamism dureros face din ea o risipă somptuoasă și zadarnică a sufletului. – Numai marea – și fumul de țigară – ne dau imaginea ei.

Păcatul este expresia religioasă a remușcării, precum regretul expresia ei poetică. Primul este o limită superioară; ultimul, una inferioară.

Te căiești de ceva ce s-a întâmplat *sub* tine... Erai liber să dispui alt curs lucrurilor, dar atracția răului sau a vulgarității a învins reflecția etică. Ambiguitatea pleacă din amestecul de teologie și vulgaritate din orice remușcare.

În nimic nu simți mai dureros ireversibilitatea timpului ca în ea. Ireparabilul nu-i decât interpretarea morală a acestei ireversibilități.

Răul ne dezvăluie substanța demonică a timpului; binele, potențialul de veșnicie al devenirii. Răul este abandonare; binele, un calcul inspirat. Nimeni nu știe diferența rațional unul de celălalt. Dar simțim cu toții căldura dureroasă a răului și răceala extatică a binelui.

Dualismul lor transpune în lumea valorilor un altul mai adânc: nevinovăție și cunoaștere.

Ceea ce deosebește remușcarea de deznădejde, de ură sau de groază este o înduioșare, un patetic al incurabilului.

Sunt atâți oameni pe care îi separă de moarte doar nostalgia ei! În aceasta, moartea își creează din viață o oglindă pentru a se putea admira. Poezia nu-i decât instrumentul unui funebru narcisism.

Atât animalele, cât și plantele sunt *triste*, dar ele n-au descoperit tristețea ca un procedeu de cunoaștere. Numai în măsura în care omul îl folosește încetează a fi *natură*. Privind în jurul nostru, cine nu observă c-am acordat prietenia la plante, animale și la câte minerale! – dar nici unui om.

Lumea nu-i decât un *Nicăieri* universal. De aceea, n-ai unde să te duci niciodată...

Toate momentele acelea când viața tace, ca să-ți auzi singurătatea... În Paris, ca și într-un cătun îndepărtat, timpul se retrage, se înghețuiește într-un colț al conștiinței și rămâi cu tine însuși, cu umbrele și luminile tale. Sufletul s-a izolat și în zvârcoliri nedefinite se ridică la suprafața ta, ca un cadavru pescuit în adâncimi. Și atunci îți dai seama că mai există și alt sens al *pierderii sufletului* decât cel biblic.

Toate gândurile par gemetele unei râme călcate de îngeri.

Nu poți pricepe ce înseamnă „meditația” dacă nu ești obișnuit să ascuți tăcerea. Vocea ei este un îndemn la renunțare. Toate inițierile religioase sunt cufundări în adâncimile ei. Din misterul lui Buddha am început să bănuiesc în clipa în care m-a apucat frica de tăcere. Muțenia cosmică îți spune atâtea lucruri, că lașitatea te împinge în brațele acestei lumi.

Religia-i o revelație atenuată a tăcerii, o îndulcire a lecției de nihilism ce ne-o inspiră șoapectele ei, filtrate de teama și prudența noastră... Astfel se așază tăcerea la antipodul vieții.

De câte ori îmi vine-n minte cuvântul: *rătăcire*, de atâtea ori am revelația omului. Și tot de atâtea ori, parcă au ațipit mușchii pe fruntea mea...

Suso ne spune, în autobiografia sa, că și-a gravat numele lui Isus, cu un stil metalic, în dreptul inimii. Sângele n-a curs în zadar, căci după o vreme descoperă o lumină în acele litere, pe care le acoperă ca să nu le zărească nimeni. – Ce mi-aș scrie în dreptul inimii? – Se prea poate că: nefericire. Și surpriza lui Suso s-ar repeta la interval de secole, dacă diavolul ar avea lumină măcar pentru emblema lui... În felul acesta, inima omenească ar ajunge reclama luminoasă a Satanei.

Sunt poieni în care îngerii își fac vilegiatura. În ele aș semăna flori din marginea deșerturilor, ca să mă odihnesc în umbra propriului simbol.

Trebuie să ai spiritul unui sceptic grec și o inimă de Iov ca să încerci sentimentele în *ele însele*: un păcat fără vină, o tristețe fără motiv, o remușcare fără cauză, o ură fără obiect...

Sentimente *pure* – care își au echivalentul în a filozofa *fără probleme*. Nici viața și nici gândirea nu mai au – în felul acesta – vreo legătură cu timpul, iar existența se definește ca o suspendare. Tot ce se petrece în tine nu se mai poate raporta la nimic, fiindcă nu se îndreaptă nicăieri, ci se epuizează în finalitatea internă a actului. Devii cu atât mai *esențial*, cu cât răpești „istoriei” tale caracterul de temporalitate. Privirile spre cer n-au dată, iar viața în ea însăși e mai puțin localizabilă decât neantul.

În dorul după absolut există puritatea unui vag, care trebuie să ne lecuiască de infecțiile temporale și să ne servească de prototip al neîncetatei suspendări. Căci aceasta nu-i, în fond, decât deparazitarea conștiinței de timp.

De câte ori mă gândesc la om, mila îmi îneacă gândurile. Și astfel nu-i pot da de urmă în nici un chip. O frântură în natură te obligă la meditații frânte.

Pasiunea pentru sfințenie înlocuiește alcoolul în aceeași măsură ca muzica. Tot așa, erotica și poezia. Forme diferite ale uitării, perfect substituibile. Bețivii, sfinții, îndrăgostiții și poeții se află inițial la aceeași distanță de cer sau, mai bine zis, de pământ. Numai căile diferă, deși toți sunt *pe cale* să nu mai fie oameni. – Așa se explică de ce o voluptate a imanenței îi condamnă în mod egal.

Timiditatea este un dispreț instinctiv al vieții; cinismul, unul rațional. Înduioșarea? Un amurg delicat al lucidității, o „degradare” a spiritului la rangul inimii.

În orice timiditate se află o nuanță religioasă. Teama că nu suntem ai nimănui, că Dumnezeu este un nimeni, iar lumea opera lui... Neîncrederea metafizică ne creează o neprielnicie în fire și o jenă în societate. Lipsa de îndrăzneală între oameni – decantarea forței în dispreț – pleacă dintr-o vitalitate nesigură, agravată de bănuiele la ce e mai esențial în lume. Un instinct sigur și o credință hotărâtă îți dau dreptul să fii obraznic; te silesc chiar. – Timiditatea-i modul de a-ți învălui un regret. Căci orice îndrăzneală nu e decât forma pe care o ia lipsa de regrete.

De câte ori nu mai ai iluzii, este ca și cum ai fi servit de oglindă toaletei intime a vieții. – Mister mai înduioșător ca în dragostea de viață nu există; ea singură calcă peste toate evidențele. Trebuie să nu mai aparții deloc lumii ca viața să-ți pară un absolut. O perspectivă *din cer* așa o proiectează.

Unde apare paradoxul moare sistemul și triumfă viața. Prin el își salvează onoarea rațiunea în fața iraționalului. Ce e tulbure în viață nu poate fi exprimat decât în blestem sau imn. Cine nu le poate mânuși mai are la îndemână o singură scăpare: paradoxul – surâs *formal* al iraționalului.

Ce-i el din perspectiva logicii dacă nu un joc iresponsabil, iar din a bunului-simț o imoralitate teoretică? Dar nu ard în el toate irezolvabilele, nonsensurile și conflictele ce frământă subteran viața? De câte ori umbrele ei neliniștite se mărturisesc rațiunii, aceasta le îmbracă *șoaptele* în eleganța paradoxului, spre a le masca originea. Însuși *cel de salon*, este el altceva decât expresia cea mai profundă pe care o poate afecta superficialitatea?

Paradoxul nu-i o *soluție*; căci nu rezolvă nimic. Poate fi folosit doar ca împodobire a ireparabilului. A voi să *îndrepti* ceva cu el este cel mai mare paradox. Fără dezabuzarea rațiunii nu mi-l pot închipui. Lipsa ei de patos o obligă să tragă cu urechea la murmurul vieții și să-și desființeze autonomia în tălmăcirea acesteia. În paradox, rațiunea se anulează pe ea însăși; și-a deschis granițele și nu mai poate opri năvala erorilor palpitate, a erorilor care zvâcnesc.

Teologii sunt paraziți ai paradoxului. Fără întrebuintarea lui înconștientă, ei trebuiau să depună de mult armele. Scepticismul religios nu e decât practica lui *conștientă*.

Tot ce nu încapă în rațiune este motiv de îndoială; dar în ea nu *este* nimic. De aici avântul rodnic al gândirii paradoxale, care a introdus conținut în forme și a dat curs oficial absurdității.

Paradoxul împrumută vieții farmecul unei absurdități expresive. Îi întoarce ceea ce ea i-a atribuit dintru început.

Dacă-ș fi Moise, aș scoate cu toiagul regrete din stânci. Oricum – este și acesta un mod de-a stinge setea muritorilor...

Ceea ce-i religios nu-i cheștiune de conținut, ci de *intensitate*. Dumnezeu se determină ca un moment al frigurilor noastre, așa încât lumea în care viețuim devine un obiectiv atât de rar al sensibilității religioase prin faptul că n-o putem gândi decât în clipele *neutre*. Fără „călduri“ nu depășim câmpul percepției, adică nu *vedem* nimic. Ochii servesc pe Dumnezeu numai când nu disting obiectele; absolutul se teme de individualizare.

Intensificarea nu importă cărei senzații este semn de religiozitate. Un dezgust maxim ne dezvăluie Răul (calea negativă spre Dumnezeu). Viciul e mai aproape de absolut decât un instinct nefalsificat, deoarece participarea la *divin* este posibilă în măsura în care nu mai suntem natură.

Un om lucid își măsoară „căldurile“ la fiecă pas, spectator al pasiunii proprii, veșnic pe urmele lui, abandonându-se echivoc născocirilor tristeții sale. În luciditate, cunoașterea este un omagiu fiziologiei.

Cu cât *știm* mai mult despre noi, cu atât îndeplinim cerințele unei igiene, care consistă în realizarea transparenței organice. De atâta puritate, vedem *prin* noi. Ajungi astfel să *asîști* la tine însuși.

Sursa isteriei sfinte în mănăstiri nu poate fi decât ascultarea tăcerii, contemplarea spectacolului de liniște al singurătății. – Dar palpitația lăuntrică a Timpului, pierderea conștiinței în undulația valurilor temporale? Sursa isteriei laice...

Timpul este un surogat metafizic al mării. Nu te gândești la el decât spre a învinge nostalgia ei.

Dacă se admite în univers un infinitezimal *real*, totul este real; – dacă nu există *ceva*, nu există nimic. A face concesii multiplicității și a reduce totul la o ierarhie de aparențe înseamnă a nu avea curajul negației. Distanța teoretică de viață și slăbiciunea sentimentală pentru ea ne duc la soluția șovăitoare a treptelor irealității, la un pro-contra firii.

Situația paradoxală exprimă o indeterminație esențială a ființei. Lucrurile nu s-au *așezat*. Atât ca situație reală, cât și ca formă teoretică – paradoxul izvorăște din condiția nedesăvârșirii. Unul singur, și ar arunca raiul în aer.

Contingența – oazele de arbitrar în deșertul Necesității – nu e sesizabilă de formele rațiunii decât prin intervenția de mobilitate pe care-o introduce neastâmpărul paradoxului. Ce-i el dacă nu o irupție demoniacă în rațiune, o transfuzie de sânge în Logică și o suferință a formelor?

Semnul hotărâtor că misticii n-au rezolvat nimic, dar au înțeles totul? Avalanșa de paradoxe în preajma lui Dumnezeu, spre a se ușura de teama neînțeleșului. Mistica este suprema expresie a gândirii paradoxale. Înșiși sfinții au folosit acest instrument al indeterminației spre a „preciza“ indescifrabilul divin.

Senzații eterice ale Timpului în care vidul își surâde lui însuși...

Melancolia – nimb vaporos al Temporalității.

Existența demoniacă ridică fiecă clipă la demnitatea de eveniment. Acțiunea – moarte a spiritului – emană dintr-un principiu satanic, încât luptăm în măsura în care avem ceva de ispășit. Mai mult decât orice, activitatea politică e o ispășire inconștientă.